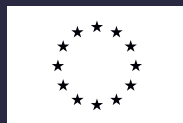

Unga som avgörande aktörer i den gröna omställningen

**Framtidskompetensens
möjligheter inom
yrkesutbildningen**

Helsinki

StadinAO

Medfinansieras av
Europeiska unionen

1 Inledning	3
1.1 Projektet Framtidskompetens inom yrkesutbildningen	5
DEL 1	
2 Framtidskompetens bidrar till byggandet av en hållbar framtid	6
3 Definition av den gröna omställningen och dess konsekvenser	7
4 Den gröna omställningens framtida konsekvenser	9
4.1 Den gröna omställningen 2025	10
4.2 Den gröna omställningen 2035	11
4.3 Den gröna omställningen 2045	12
DEL 2	
5 Den gröna omställningens inverkan på kompetensen	15
6 Unga som experter i den gröna omställningen	18
7 Yrkesstuderandes möjlighet att bidra till ett hållbart samhälle	22
8 Källor	24

1 Inledning

Den här översikten har gjorts vid Barn- och ungdomsstiftelsens Framtidslabbet som en del av projekt, som syftar till att skapa en lärandemodell för framtidskompetens vid yrkesutbildningen. Översikten stöder utarbetandet av en lärandemodell och de studerandes möjligheter att med hjälp av modellen skapa en hållbar framtid. Modellen bidrar även till att utveckla de färdigheter som hållbar utveckling och den gröna omställningen förutsätter i yrkesutbildningen.

Den första delen av översikten är en sammanställning av utredningar och rapporter som granskar den gröna omställningens inverkan på arbetslivet och framtida kompetensbehov, särskilt inom de branscher som är centrala för yrkesutbildningen. I den andra delen av översikten sammanställs de insikter från intervjuer

med experter som är insatta i ungas – särskilt yrkesstuderandes – uppfattningar om hållbar utveckling samt deras erfarenheter av sina möjligheter att påverka hållbar utveckling. Förutom experter intervjuades även yrkestuderande ungdomars tankar om den gröna omställningen och hållbar utveckling samt vilka kunskaper och färdigheter de anser sig behöva för att bygga en hållbar framtid.

Översikten är en del av projektet Framtidskompetens inom yrkesutbildningen, som samordnas av Barn- och ungdomsstiftelsens Framtidslabbet. Delgenomförare av projektet är Stadin ammattiopisto. Projektet genomförs 1.1.2024–31.12.2026 och delfinansieras av Europeiska unionen.

DEL

1

Den första delen av översikten är en sammanställning av utredningar och rapporter som granskar den gröna omställningen.

1.1 Projektet Framtidskompetens inom yrkesutbildningen

Inom projektet Framtidskompetens inom yrkesutbildningen skapas en lärandemodell för framtidskompetens som stärker de breda framtids- och hållbarhetsfärdigheter som yrkesstuderande ungdomar behöver i arbetslivet nu och i framtiden.

Syftet med projektet är att säkerställa att yrkesstuderande inte hamnar utanför i framtidsdebatten om förändringarna i arbetslivet och hållbar utveckling. Lärandemodellen för framtidskompetens

tas fram i samarbete med studerande, lärare och företagsrepresentanter. Under utvecklingsarbetet används metoder för framtidsforskning och konstpedagogik.

Den praktiska lärandemodellen hjälper yrkesstuderande att utvecklas till aktörer som förändrar det framtida arbetet och ökar deras förståelse för förändringsbehoven i arbetslivet. Modellen baserar sig på EU:s ram för hållbarhetskompetens GreenComp.

Lärandemodell för framtidskompetens

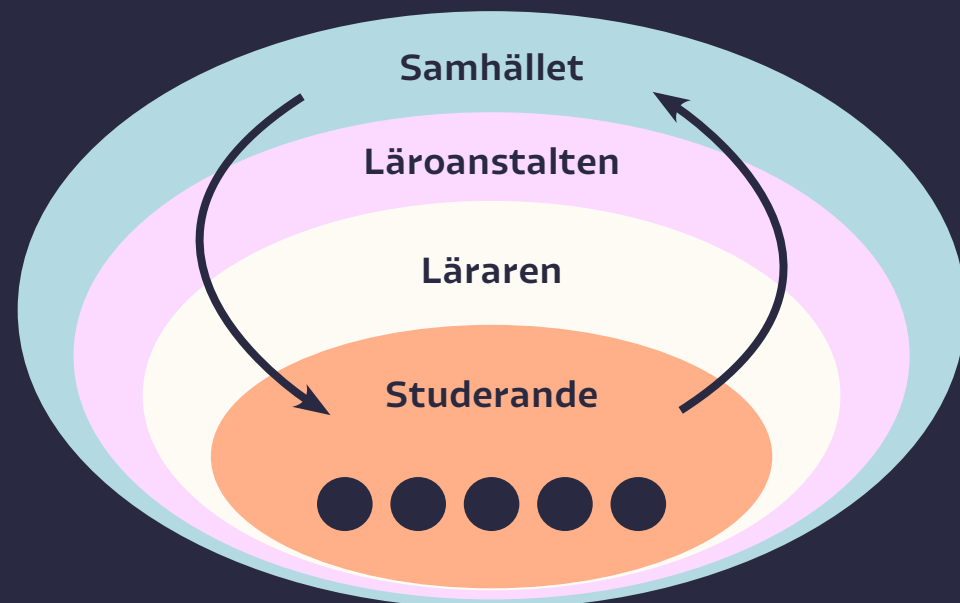
Stöd från samhället och möjligheter till en hållbar livsstil

Läroanstaltens stöd och möjligheter att bygga upp och använda sig av hållbar framtidskunskap

Lärarstöd och möjligheter att aktivera den ungas hållbara aktörskap

Möjligheter för de studerande att skapa och lösa utmaningar som anknyter till en hållbar framtid

Studiehelhet på 1,5h * 5

2 Framtidskompetens bidrar till byggandet av en hållbar framtid

Projektets lärandemodell för framtidskompetens stöder den gröna omställningen och skapandet av en mer hållbar framtid i enlighet med EU:s ram för hållbarhetskompetens GreenComp.

GreenComp är en referensram för europeisk hållbarhetskompetens och beskriver de kunskaper, färdigheter och attityder som behövs för att upprätthålla jordklotets välbefinnande. I GreenComp är ett av delområdena inom hållbarhetskompetens att skapa en vision av en hållbar framtid. Där är framtidskompetens en nyckelfärdighet.

Framtidskompetens innebär enligt referensramen GreenComp förmåga att utforma ekologiskt hållbara, alternativa framtider genom att föreställa sig och ta fram framtidsscenarier och definiera vilka steg som leder till en hållbar framtid.

Framtidskompetens gör att de studerande kan utveckla sin förmåga att föreställa sig olika framtider och skapa egna visioner av hur en hållbar framtid skulle kunna se ut inom deras yrke. Samtidigt får de studerande en djupare förståelse för hur reflektioner över framtiden påverkar nuet och hur dagens beslut och handlingar formar framtiden.

Målet inom projektet är att med hjälp av framtidskompetens stödja ungdomarnas förmåga att

- nyfiket möta den ännu okända framtiden
- prognostisera
- tänka kritiskt och kreativt
- uppfatta framtiden som komplex och mångfacetterad
- uppfatta olika utvecklingsalternativ
- förstå den framtida utvecklingen och dess trender
- utöka antalet synliga alternativ
- ge dagens val mening

Projektets lärandemodell för framtidskompetens måste dock beakta ungdomarnas särdrag som framtidstänkare:

- de uppväxtrelaterade utvecklingsstadierna påverkar djupet hos det framtidsinriktade tänkandet
- identitetsskapandet och viktiga beslut som ska fattas inom den närmaste framtiden påverkar de ungas förmåga att se framåt
- det är typiskt för unga att fokusera på nuet

3 Definition av den gröna omställningen och dess konsekvenser

Miljöministeriet definierar den gröna omställningen som en övergång till en ekologiskt hållbar ekonomi och tillväxt, som inte baserar sig på överkonsumtion av naturtillgångarna och fossila bränslen. Hållbar ekonomi baserar sig på koldioxidsnåla lösningar och lösningar som främjar cirkulär ekonomi och biologisk mångfald. Den gröna omställningen stöds genom att ständigt utveckla ny teknik, som gör att vi kan frigöra oss från fossil energi. För att utveckla och införa ny teknik krävs kompetensutveckling och omsättning av kompetensen i praktiken.

Den gröna omställningen är föremål för stora förväntningar och innefattar många möjligheter.

Finland har som mål att vara en banbrytare inom väteekonomi och cirkulär ekonomi, utsläppsfria

energisystem och andra klimat- och miljölösningar. Den gröna omställningen kan i bästa fall skapa global efterfrågan på hållbara lösningar, så att även finländska företag har möjlighet att ta sig in på nya och växande marknader.

Grön tillväxt och förändrade kompetensbehov gäller alla branscher. Därför spelar även yrkesutbildningen i Finland en viktig roll i genomförandet av den gröna omställningen. Grön yrkeskompetens innebär olika saker inom olika arbetsuppgifter. De förändrade kompetensbehoven måste granskas separat i kontexten av respektive bransch, företag och arbetsuppgift. Yrkesutbildningen har möjlighet att påskynda den gröna omställningen och utveckla ansvarstagandet, framför allt i aktivt samarbete med företag.

Den gröna omställningen sker dock inte samtidigt överallt eller omedelbart. Dess konsekvenser för branscherna och de geografiska områdena ser mycket olika ut, och omställningen kommer sannolikt att ta flera decennier. I landskap där det inte redan finns industri som drar nytta av den gröna omställningen och där andelen primärproduktion är hög kan den gröna omställningen få negativa konsekvenser. Att orten redan i utgångsläget har en hög arbetslöshetsnivå skapar också utmaningar för utnyttjandet av den gröna omställningen.

Var de nya gröna arbetsplatserna finns i framtiden och vilka slags krav som ställs på arbetet inverkar på i vilken utsträckning utbudet av och efterfrågan på arbetskraft slutligen möts. Att de nya gröna arbetsplatserna är geografiskt belägna på annat håll och att arbetsuppgifterna i betydande grad ställer andra krav kan göra det svårare för efterfrågan på och utbudet av arbetskraft att mötas och inverka på hur väl den gröna omställningen kan utnyttjas lokalt.

De förändringar som den gröna omställningen medför i yrkesstrukturerna ser olika ut på kort och lång sikt. Under den omvälvning som den gröna omställningen utgör kommer kompetensbehovet först att öka inom uppgifter som rör förbättring av energieffektiviteten, energiförsörjning, byggande och trafikinvesteringar, vilket innebär att behovet av arbetskraft är brett och gäller experter på alla utbildningsnivåer. Den gröna omställningen tar sig för närvarande framför allt uttryck i en strävan efter att göra energiproduktionen utsläppsfri samt i utveckling av utsläppsnål trafik och infrastruktur i anknötning till den. Arbete för att öka energieffektiviteten hos byggnadsbeståndet pågår också.

Den gröna omställningen förutsätter ständig utveckling och tillämpning av nya lösningar, vilket innebär att efterfrågan på yrken med hög kompetens förväntas öka.

Mindre uppmärksamhet ägnas åt yrkesutbildningens roll i den gröna omställningen, trots att en yrkesutbildad person i praktiken kommer ut i arbetslivet och utför hållbara gärningar inom tre år.

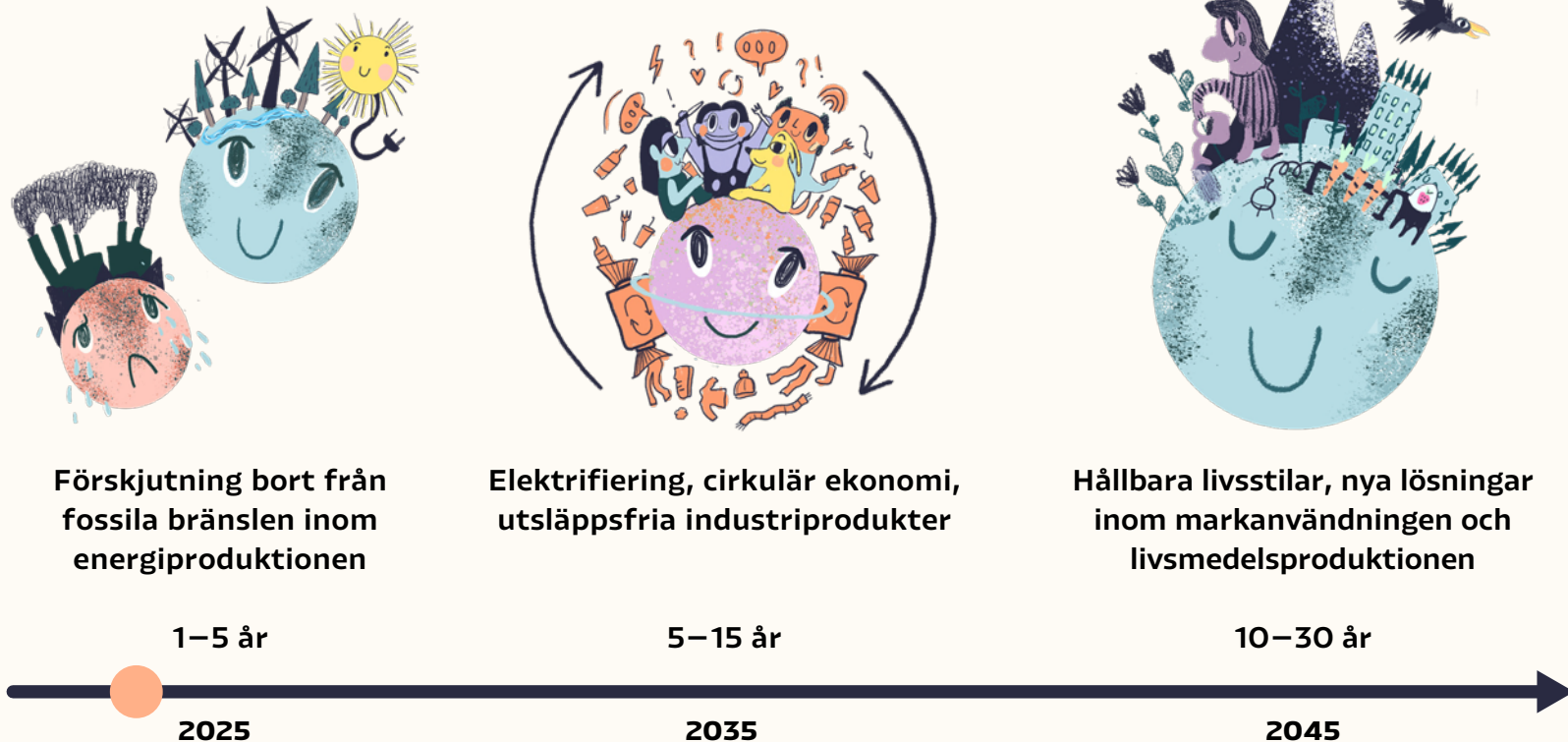
För att effekterna av den gröna omställningen ska gagna så många aktörer som möjligt måste även yrkesstuderande kunna anpassa sig till den på ett effektivt sätt och därigenom utveckla sin tillväxtpotential. Detta kan stödjas genom att tillhandahålla tillräckligt mångsidig och högklassig utbildning för att möta de förändrade behoven.

4 Den gröna omställningens framtida konsekvenser

Olika tidsramar har redan definierats för den gröna omställningens framtid. Olika funktioner bidrar inom olika tidsramar till att minska klimat- och miljövstrycket för att uppnå ett samhälle med låga utsläpp. Dessa tidsramar inverkar även på vilket slags förändring det finns efterfrågan på, inom vilket yrke och under vilken period.

DEN GRÖNA OMSTÄLLNINGENS OLIKA HORIZONTER

4.1 Den gröna omställningen 2025

Den gröna omställningen syns för närvarande i samhället som en pågående förskjutning bort från fossila energikällor samt i planeringen och byggandet av byggnadsbestånd och infrastruktur med låga utsläpp. Inom den gröna omställningen behövs nu kompetens som passar framför allt just dessa sektors behov och som finns tillgänglig snabbt.

Yrkesutbildningen måste kunna svara mot omställningens behov med kompetenser och färdigheter samt genom att fostra yrkesutbildade personer med vilja att främja och påskynda den gröna omställningen på längre sikt och aktivt lösa flaskhalsar som utgör ett hinder för omställningen.

Samhället behöver dessutom skräddarsydda utbildnings- och fortbildningslösningar som stöder sysselsättningen för den gröna omställningens behov.

Bland kompetensområdena inom den gröna omställningen framhävs bland annat ingenjörskompetens, naturvetenskaplig kompetens, processledning och driftskontroll. Dessutom behövs kompetens som betjänar alla branscher

där produktionsmetoderna blir renare och som använder sig av cirkulär ekonomi i dess olika former. Energiproduktionen och energiöverföringen samt utvecklingen av intelligenta nät behöver också framför allt högutbildad kompetens.

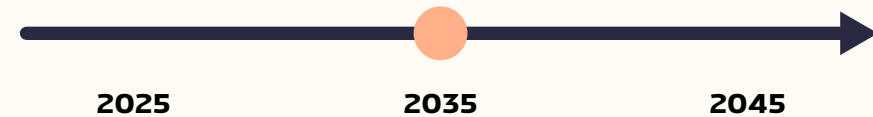
Ur de yrkesstuderandes perspektiv är det viktigt att företag med inläring i arbetet och arbetspraktik har kapacitet att stödja och utveckla de yrkesstuderandes gröna färdigheter och hållbara tänkande. En utmaning kan vara att förändringsviljan och uppdateringen av kompetensen så att den motsvarar den gröna omställningen i till exempel små och medelstora företag är beroende av företagets arbetskultur, motivationen och attityderna gentemot hållbar utveckling och utbildning. Små företag har inte nödvändigtvis råd eller mod nog att göra de investeringar som den gröna omställningen förutsätter, varvid fördelarna med omställningen uppfattas som små i förhållande till kostnaderna. Detta kan försämra de yrkesstuderandes möjligheter att utnyttja de gröna färdigheter och det gröna tänkande som de redan har.

4.2 Den gröna omställningen 2035

Den gröna omställningen och uppgifter som hänför sig till den kommer 2035 att vara en del av yrket för många fler. Samhället har redan genomgått en omfattande elektrifiering, där en stor del av dagens tekniska system har uppdaterats eller ändrats. Dessutom kan det antas att praxisen inom cirkulär ekonomi är en del av vardagen när det gäller industriprodukter, såsom produktionsmetoder för stål och cement, produkter inom industriellt träbyggnad, träbaserade textilfibrer och förädling av växtbaserade proteiner.

Praxisen inom den cirkulära ekonomin har även format jord- och skogsbruket, som har infört nya markanvändningsmetoder som stärker kolsänkorna och den biologiska mångfalden. Den bebyggda och obebyggda miljön vårdas genom till exempel återställning, återförvildande och utveckling av ekologiska korridorer.

Den gröna omställningen handlar i grunden om förändringar i materialanvändningen och de biologiska och tekniska processerna, vilket innebär att behovet av naturvetenskaplig och teknisk kompetens ökar. På längre sikt kan kompetensbehoven tillgodoses genom att stärka den grundläggande kompetenser och den allmänbildande delen i yrkesutbildningen, som på ett mångsidigt sätt inbegriper grundläggande frågor med anknytning till miljöförändringen.

Eftersom de utvecklingssteg som beskrivs ovan fortfarande är förknippade med osäkerheter, kan utvecklingsförloppen och de nya verksamhetsformerna ta sig många olika uttryck. Därför måste man ständigt göra prognoser på kompetensbehoven. För att förutspå rätt kompetensbehov krävs ständig bevakning av utvecklingen och mod att experimentera och lära sig mer.

4.3 Den gröna omställningen 2045

Före år 2045 bör hållbarhetskompetensen i egenskap av arbetslivsfärdighet ligga på en utmärkt nivå hos alla i samhället. Kompetensområdena inom referensramen GreenComp, såsom förkroppsliga hållbarhetsvärderingar, inse hur komplex hållbarheten är, skapa visioner för en hållbar framtid och agera för hållbarhet, utgör kärnan i både yrkesutbildade personers kompetens och medborgarfärdigheterna.

Även om GreenComp-ramen inte exakt återger kompetenserna inom de yrkesrelaterade specialområdena, utgör de en viktig grund för att identifiera och utveckla nya, ännu ospecificerade brister. Delområdena inom GreenComp stärker förmågan att tänka ut alternativa sätt att genomföra processer och lösningar och ger samarbetsfärdigheter för genomförandet av den gröna omställningen.

Den gröna omställningen har på många sätt format och förändrat medborgarnas vardag, konsumtionsvanor och handlingsmodeller, liksom företagens affärsmodeller och värdenätverk. För att uppnå detta behövs det mångfacetterat och långsiktigt arbete i samhället för att skapa förtroende för förändringen och beredskap att agera enligt de förändrade verksamhetsmodellerna.

GreenComp-ramverkets kompetensområden och kompetenser

FÖRKROPPSLIGANDE AV HÅLLBARHETS-VÄRDERINGAR

Värdesättande av hållbarhet

Stöd för rättvisa

Erkännande av naturens betydelse

SKAPANDE AV VISIONER FÖR EN HÅLLBAR FRAMTID

Framtidskompetens

Anpassningsförmåga

Undersökande tänkande

Systemiskt tänkande

Kritiskt tänkande

Avgränsning av problemet

Politiskt agerande

Samarbete

Individens initiativförmåga

INSIKT AV HUR KOMPLEX HÅLLBARHETEN ÄR

AGERANDE FÖR HÅLLBARHET

5 Den gröna omställningens inverkan på kompetensen

Grön tillväxt är ett av de viktigaste samhällsmålen och kräver förändringar och nya lösningar inom alla delområden av samhället. Den gröna omställningen förutsätter förändringar i både verksamhets- och tankemodellerna såväl som i värderingarna. Den gröna omställningen kan endast genomföras med rätt kompetens. Ny praxis kan skapas och införas med kunskap, attityder och kompetens som stöder strävan efter att frigöra sig från tillvägagångssätt som medför skador på miljön.

Kompetensen inom grön omställning ser olika ut för olika uppgifter och är indelad enligt bransch och arbetsuppgift, vilket innebär att definitionen av kompetens inom grön omställning inte är entydig.

I en del yrken är förändringarna små och anpassningen kan göras genom inläring i arbetet eller genom fortbildning. Den gröna omställningen innebär å andra sidan att helt nya yrkeskårer och arbetsuppgifter skapas.

Grön kompetens består av allmänna färdigheter och IT-färdigheter samt av den branschspecifika kompetens som behövs i arbetet. Kärnan i grön kompetens är hållbara arbetsmetoder samt förmåga att identifiera nya verksamhetsmodeller och anpassa sig till nya arbetsuppgifter till följd av att tekniken utvecklas.

För att kunna arbeta på ett hållbart sätt krävs förståelse för alla delområden av hållbar utveckling: ekologisk, social, ekonomisk och kulturell hållbarhet. Hållbar yrkeskompetens förutsätter även alltid förståelse för den systemiska karaktären, där fenomen som anknyter till klimatförändringen, naturen, ekonomin och välfärden är sammankopplade med varandra.

Gröna färdigheter kan enkelt uttryckt ses som handlingar som främjar den gröna omställningen och gör det möjligt att agera på ett miljömässigt hållbart sätt.

Att den gröna omställningen är kopplad till den tekniska utvecklingen och till förändringar i tänkesätten och verksamhetsmodellerna innebär en utmaning när det gäller att förutse kompetensbehovet och behovet av arbetskraft. Det är ändå viktigt att förutse gröna färdigheter, yrken och yrkesstrukturer och identifiera potentiella utvecklingsförlopp för att möjliggöra en så smidig och rättvis grön omställning som möjligt.

Sysselsättningen inom energisektorn förutspås öka till följd av den ökade produktionen av ren energi, framför allt biomassa och vindkraft. Dessutom innebär elektrifieringen, den decentraliserade energiproduktionen och de intelligenta elnätssystemen att behovet av arbetskraft ökar inom elöverföringen och eldistributionen. Möjligheter ses även inom skogsindustrin och bioindustrin samt inom tillverkningen av metaller och den cirkulära ekonomin. När det gäller den ökade sysselsättningseffekten ser tonvikten ut att ligga på icke-rutinmässiga arbetsuppgifter som förutsätter hög och medelhög kompetens. Dessa uppgifter kräver hög formell

utbildning, arbetslivserfarenhet och utbildning och inläring på arbetsplatsen.

Yrken inom branscher som ger upphov till klimatutsläpp och som har en stark koppling till utsläpp av växthusgaser kallas för den bruna sektorn. I den bruna sektorn finns branscher som är beroende av fossila bränslen och industrier som använder mycket kol. I Finland är energisektorn, industrin, jordbruket och trafiken bruna sektorer. Inom dessa förutspås behovet av arbetskraft minska och ändringsbehoven öka till följd av den gröna omställningen.

Arbetet förutspås minska inom primärproduktionen samt inom den industri och de servicebranscher vars produktion används som mellanprodukter inom den övriga industrin. Arbetskraftsförskjutningarna kan vara stora, särskilt inom arbetsuppgifter som förutsätter låg och medelhög kompetens, såsom jordbruk och industri. Minskningen påverkar även torvproduktionen och torvtransporterna samt transporterna av stenkol.

Även om den gröna omställningen utgör en utmaning för de bruna sektorer som förorsakar mest klimatutsläpp, har yrkesutbildade personer inom branschen en möjlighet att anpassa sig till situationen genom att lära om, utbilda sig och söka sig till nya gröna branscher med tillväxt.

DEL 2

Den andra delen av översikten är en sammanställning av de intervjuer Framtidslabbet vid Barn- och ungdomsstiftelsen gjort bland experter och yrkesstuderande.

6 Unga som experter i den gröna omställningen

I samband med denna översikt intervjuades ungdomar inom yrkesutbildningen om vad de tycker om den gröna omställningen och hållbar utveckling. Förutom ungdomarna tillfrågades även experter om hur de ser på ungdomarnas möjligheter att agera i enlighet med hållbar utveckling.

Av intervjuerna framgick att vi lever i en tid där osäkerhetsfaktorerna i vår omvärld, såsom pandemin, Rysslands anfallskrig och den ekonomiska osäkerheten, har avlett ungdomarnas uppmärksamhet. Den gröna omställningen är inte det första som ungdomar tänker på när de funderar över sin karriär. Ungdomar prioriterar sällan miljöfrågor framför andra frågor när de reflekterar över sitt yrke och sin karriär.

"Jag har int fått lära mig nåt om hållbarhet. Eller, nå, jag vet att man int ska köra tvättmaskinen om den int e full."

Yrkesstuderande

Under intervjuerna med experterna och ungdomarna reflekterade ungdomarna över huruvida hållbarhetstänkande, relationen till naturen och

naturvärden är tillräckligt närvarande i yrkespedagogiken och yrkesidentiteten. Medvetenhet om miljökriser som utgångspunkt för det professionella agerandet skulle förutsätta att varje yrkesgrupp har en stark uppfattning om hur deras sektor påverkar miljön, biodiversitetsförlusten och den biologiska mångfalden. Unga yrkesstuderande berättade att hållbarhet och den gröna omställningen lätt känns främmande, om de inte inkluderas i det dagliga skolarbetet.

"Under det fristående yrkesprovet kan hållbar utveckling finnas omnämnt i pappren."

Yrkesstuderande

Ungdomarna som intervjuades hade olika erfarenheter av vad de har lärt sig om hållbar utveckling och den gröna omställningen i skolan. Ungdomarna upplevde de obligatoriska studierna i hållbar utveckling som en "helhet som alla [studerande] försöker få undan så snabbt som möjligt" och ansåg att studiehelheten inte i tillräcklig utsträckning ökade förståelsen för ämnet eller stödde förståelse för den yrkesrelaterade hållbarheten.

Å andra sidan var det lättare för ungdomarna att identifiera sig med och hitta en kontaktyta till de teman inom studierna som rörde social hållbarhet. De intervjuade ungdomarna ville att studierna i hållbar utveckling skulle innehålla fler exempel på situationer som de skulle kunna föreställa sig själva i.

Det var lättare för de intervjuade ungdomarna att identifiera hållbarhetsåtgärder i den egna vardagen, till exempel att minska konsumtionen, återvinna avfall, köpa begagnade produkter och göra hållbara mobilitetsval, än att koppla hållbart agerande till yrkesverksamheten. Å andra sidan finns det ibland en upplevd konflikt mellan hållbart agerande och den egna ekonomiska situationen.

"Jag sku int byta till elmotorer ens om jag fick betalt."

Yrkesstuderande

Identiteten kan också utgöra ett hinder för hållbarhetsåtgärder. Då står hållbarhetsfrågorna i konflikt med sådant som är viktigt i livet, såsom fritidsintressen.

När ungdomarna tillfrågades om vad som skulle motivera dem till att agera mer hållbart var svaret

entydigt pengar. Ungdomarna upplever att de behöver ekonomisk säkerhet för att agera mer hållbart. Ungdomarna hade erfarenhet av att tvingas sätta sig själva i första hand och agera i strid mot sina värderingar, eftersom de hade begränsad tillgång till pengar. Ungdomarna som intervjuades upplevde att hållbara val ofta är dyra. Ungdomarna berättade hur nedslående det är att de i första hand erbjuds billiga och ohållbara val. "Så i teorin är jag motiverad att agera hållbart", sammanfattade en ung yrkesstuderande.

"Pengar motiverar. Vi behöver pengar för att skapa mer hållbara lösningar."

Yrkesstuderande

Enligt intervjuerna uppstår det en konflikt hos ungdomarna till följd av att hållbar utveckling och respekt för naturen inte alltid går hand i hand med och i samma riktning som tanken på en framgångsrik karriär och de förväntningar som riktas mot ungdomarna under studierna.

"Att ungdomarna pressas till att bli miljövänliga medborgare kan gå stick i stäv med den karriärpress som ungdomar upplever", konstaterade en expert i en intervju.

Hen menar att det även uppstår konflikter i vardagen till följd av att unga människor inser att samhället fungerar på ett ohållbart sätt och att företagens affärsverksamhet och produktionsmetoder inte är bra för miljön.

"Den gröna omställningen förväntas svara på den här utmaningen, men den sker inte snabbt nog för att driva fram åtgärder på arbetsplatserna som skulle minska miljöbelastningen tillräckligt för att lindra den konflikt som ungdomar upplever i vardagen", säger en intervjuad experten.

"Regleringen av den gröna omställningen förändras och ökar hela tiden, vilket har betydande inverkan på arbetsplatserna inom sektorn och kan skapa allmän osäkerhet. Det behövs allmänbildning för att på ett professionellt sätt kunna förutse de framtida bransch- och kompetenskraven."

Expert

Experterna reflekterade över hur de snabba framstegen inom den gröna omställningen skapar osäkerhet i fråga om utvecklingen och upprätthållandet av ungdomarnas kompetens.

"Förändringen blir för långsam om vi väntar på att

arbetslivet och arbetsbeskrivningarna ska förändras och först därefter börjar reagera inom yrkesutbildningen. Då är vi redan för sent ute. Vi "kastar en generation ungdomar under bussen"", konstaterade en expert under intervjun.

Inför den gröna omställningen utbildas yrkeskunniga för vissa aktörers behov, vilket inte nödvändigtvis garanterar att ungdomarna kommer att kunna använda sin kompetens på annat håll.

"De som arbetar med unga måste se till att det är tryggt för ungdomarna att engagera sig i diskussionen om och tankarna kring hållbarhetsteman."

Expert

Osäkerhet om fördelarna med utbildningen kan undergräva ungdomarnas förtroende för både utbildningen och den gröna omställningens bärkraft. Man borde även uppmärksamma hur man kan undvika bilden av så kallad onödigt utbildning för den gröna omställningen.

Livslångt lärande och utveckling av framtidskompetensen upplevs som en förutsättning för att ungdomar ska kunna klara av de förändringar som hållbara verksamhetsmodeller förutsätter.

Experterna betonade även vikten av att öka ungdomarnas mångfacetterade arbetslivsfärdigheter, såsom interaktions- och samarbetsförmåga. Förmågan att diskutera systemet och de nödvändiga förändringarna identifierades också som en kritisk färdighet, framför allt när ungdomarna stöter på ohållbara verksamhetsmodeller i vardagen.

"Hållbarhet handlar om att ungdomar i arbetslivet har det stöd de behöver för att hantera orättvisor som de eventuellt stöter på", påpekade en expert. "Ungdomar borde i hållbarhetens namn ha fler möjligheter att påverka, utveckla och lösa problem. Å andra sidan ska även deras kompetens identifieras och erkännas", konstaterade en expert.

"Yrkesstuderande måste ha utrymme att föra en kritisk debatt om yrket och yrkesuppgifterna."

Expert

Ett oroväckande problem som framkom under intervjuerna är att det inte är lätt för ungdomar att diskutera hållbarhet och hur man ska lösa denna fråga. Experterna påpekade att ungdomar som kommer ut i

arbetslivet kan ha mer kunskap om hållbarhet än de äldre generationerna.

"Det kan hända att ungdomarna under hela skolgången och studietiden har fått höra samma saker om hållbarhet. Tänkandet utvecklas inte, om lärarna inte klarar av att utveckla sitt eget tänkande", sammanfattade en expert.

Som en lösning erbjuder experterna en modell där man skapar utrymme och möjligheter för en gemensam hållbarhetsdiskussion, där ingen förväntas ha de rätta svaren och där man inte eftersträvar enhällighet, utan där man tillsammans verkligen överväger de frågor och problem som anknyter till hållbarhet. Det behövs alltså fler sätt att samla in olika uppfattningar om och verktyg för hållbarhet.

När ungdomarna kommer ut i arbetslivet borde man även kunna förebygga situationer och arbetskulturer där ungdomar som talar om hållbarhet ogillas eller ignoreras. Hållbarhet förutsätter att unga yrkesutbildade personer har möjligheter att agera på ett hållbart sätt i sitt yrke. Detta kan stödjas genom att vuxna, såsom lärare, handledare, kollegor och arbetsgivare, har förmåga och vilja att ta till sig ungdomarnas tankar om framtiden samt deras önskningsområden och behov av att skapa hållbarhet – särskilt när det innebär att det befintliga systemet utmanas.

7 Yrkesstuderandes möjlighet att bidra till ett hållbart samhälle

Både experterna och ungdomarna betonade i intervjuerna vikten av att uppmärksamma att det inte finns någon hållbarhet som endast består av den gröna omställningen eller gröna åtgärder, utan att hållbarhet även innebär social rättvisa och åtgärder för att säkerställa att alla har rätt till välbefinnande. Experterna påpekade även att hållbarhetsfrågor inte kan lösas enbart med hjälp av yrkesstuderande ungdomars egna färdigheter, eftersom det strukturellt sett inte är möjligt för alla ungdomar att göra hållbara val om det inte finns jämlika samhällsstrukturer som stöder detta. Den sociala rättvisan påverkar vilka resurser den unga har att göra gröna val och fatta hållbara beslut i sitt liv och sitt yrke. En expert frågade träffande hur mycket hållbarhetspress vi kan sätta på ungdomar utan strukturella förändringar

"I realiteten är en del tvungna att även välja branscher som inte är hållbara."

Expert

För unga människor är samhällstillhörighet en viktig del i skapandet av en hållbar framtid och ett hållbart samhälle. Därför måste inställningen till yrkesstuderande vara sådan att vi inte enbart ser på dem som framtida

arbetstagare som utbildas för att replikera de befintliga verksamhetsmodellerna.

Under expertintervjuerna betonades att unga yrkesstuderande borde kunna involveras bättre i de mångfacetterade diskussionerna om hållbarhet, så att de får möjlighet att påverka de strukturer som de verkar inom. För att bygga en hållbar framtid krävs att vi i dag lyssnar på ungdomarna och tar del av deras erfarenheter av den gröna omställningen och hållbar utveckling. Det är viktigt att lyssna på hur ungdomarnas verklighet ser ut

"Om yrkesstuderande endast värdesätts utifrån sitt arbetslivsmedborgarskap, kan det undergräva ungdomarnas deltagande i samhället och därmed även deras vilja att agera i hållbarhetsfrågor."

Expert

och vilka upplevelser de har av den gröna omställningen och hållbarhet i livet just nu.

Endast med denna förståelse kan man skapa verksamhetsmodeller som genuint stöder hållbara mål på lång sikt och som mildrar den konflikt som ungdomar upplever till följd av att de har kunskap om hållbarhet, men inte tillräckliga möjligheter att agera.

Framtidskompetens handlar även om att ungdomar lär sig att kräva de hållbarhetslösningar som de behöver. Framtidskompetens är även det som hjälper ungdomarna att förstå gemensamma hållbara lösningar, snarare än färdigheter som bara individualiserar hållbarhetslösningar. Värdediskussioner inom hållbarhet och kartläggning av lägesbilden i fråga om hållbarhet identifierades också som viktiga aspekter.

Värdediskussioner inom utbildningen, eller avsaknaden av sådan, betonas, eftersom ungdomarnas värderingar även påverkas från alla andra håll, påpekade en av experterna.

Experterna var eniga om att samhället inte bör ålägga ungdomar för stort ansvar för att lösa hållbarhetsfrågor på egen hand. I stället borde man fundera över hur man genom yrkesutbildningen som institution eller utbildnings- och sysselsättningspolitiken kan stödja hållbara val hos ungdomarna.

Utredningar och rapporter

Bianchi, G., Pisiotis, U., Cabrera Giraldez, M. GreenComp

– EU:s ram för hållbarhetskompetens. Bacigalupo, M., Punie, Y. (redaktörer), EUR 30955 SV, Europeiska unionens publikationsbyrå, Luxemburg, 2022; ISBN 978-92-76-53201-9, doi:10.2760/821058, JRC128040.

Busk, H. Holappa V. Lähteenmäki-Smith, K. Sinerma, J.

Valonen, M. & Valtakari, M. (2023). Vihreän siirtymän vaikutukset ammattirakenteeseen. Valtioneuvoston selvitys 2023:1. Tillgänglig: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/164873/VN_Selvitys_2023_1.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Finlands Näringsliv. Osaaminen vihreän siirtymän perustana. 2024 https://ek.fi/wp-content/uploads/2024/01/EK_Osaaminen-vihrean-siirtymän-perustana_final.pdf

Kuusela, O., Mykrä, N., Jousilahti J., Neuvonen, Arola, T., Markkanen, T., Nokkala, T., Lehtonen, A., Heikkinen, H., Oinonen, I., Al-hola, K., Huttunen, S., Paloniemi, R., Pohjola, J., Saarinen, T., (2023). Vihreän siirtymän osaamis- ja koulutustarpeet VISIOS- Publikationsserie

för statsrådets utrednings- och forskningsverksamhet 2023:31.

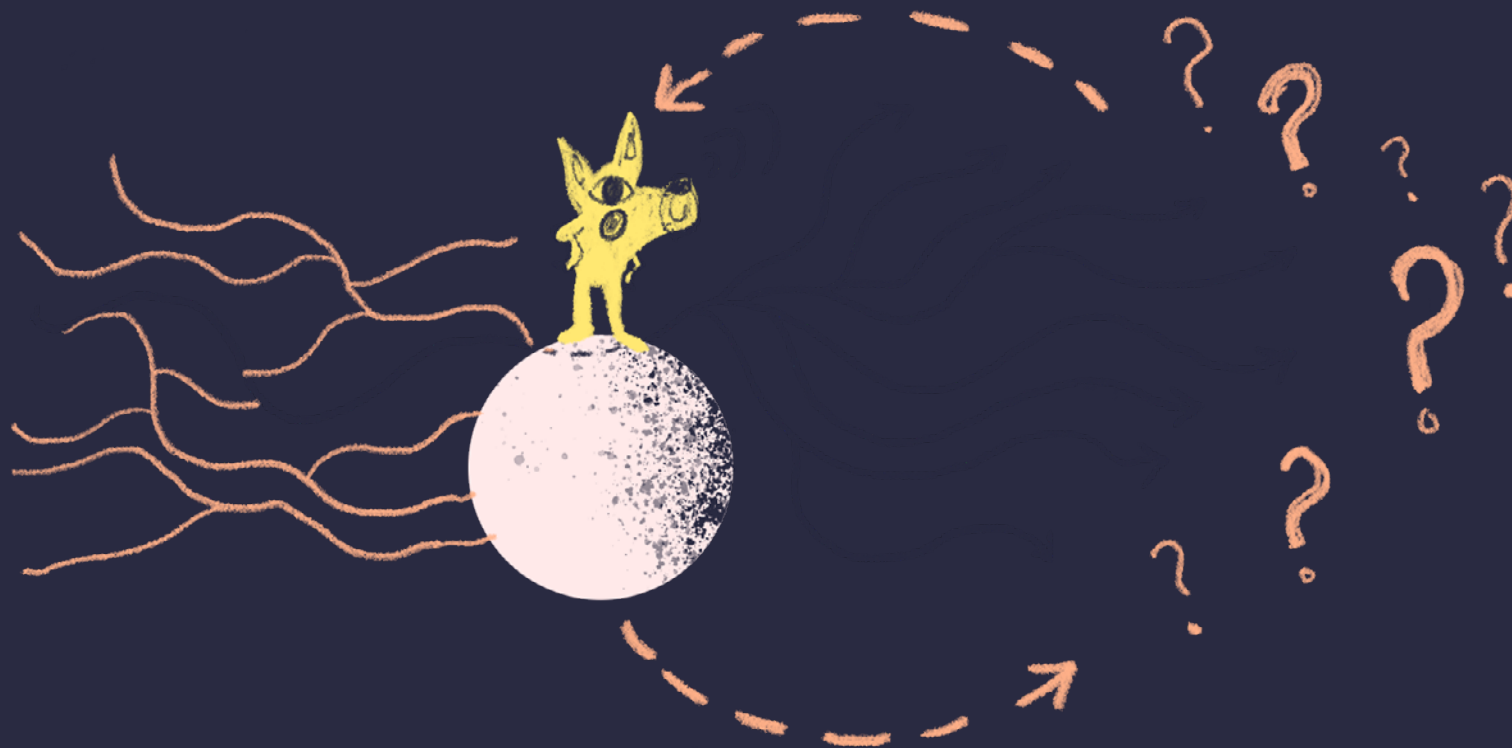
Kilpi, J., Af Hällström, C., Keisala, M., Sarkia, K. & Jousilahti, J. 2024. Transformatiiviset vihreät taidot – Havainnot Demos Helsingin työpajasarjasta.

Mykrä, N. 2021. Peruskoulu ekologista kestävyttä edistämässä: Toiminnanteoreettinen tutkimus koulun monitasoisesta muutoshasteesta. Kasvatus ja yhteiskunta, Kasvatustieteiden ja kulttuurin tiedekunta. Tammerfors universitet. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-1878-9>

Vocational education and training and the green transition. A compendium of inspiring practices, European Union, 2023 <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/9ffbca44-0e5d-11ee-b12e-01aa75ed71a1>

Intervjuer

Under våren 2024 intervjuades åtta experter och tolv yrkesstuderande ungdomar för översikten.

Projektet *Tulevaisuuslukutaitoa ammatilliseen koulutukseen* delfinansieras av EU och Svenska kulturfonden.
<https://tulevaisuuskoulu.fi/tulevaisuuslukutaitoa-ammattilliseen-koulutukseen>

Redaktion:

Mari Tähjä
Heidi Enbacka
Jenni Helle

Illustrationer:

Ilpo Rybatzki